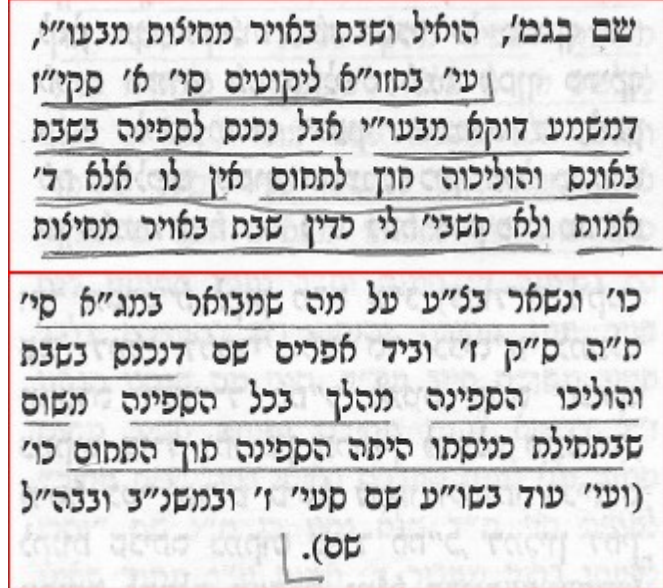

עירובין מג

משה שווערד

1. יד בנימין

2. רש"י מסכת עירובין דף מב עמוד ב

נוטלתו מתחילת ארבע ומניחתו לסוף ארבע - כלומר: משיצא זה חוץ לתחום לא נקט ליה ארבע אמות, דספינה כל שעה היא מהלכת בכל קפיצה וקפיצה יותר מארבע אמות, נמצא שאין לה תורת ארבע אמות כלל, שלא עמד פסיעה אחת בתוך ארבע אמות, הלכך לא קנו לו ארבע אמות, לישנא אחרינא: כגון שהספינה הולכת למזרח והוא מהלך בתוכה למערב, שהספינה מחזירתו כל שעה לתוך ארבע אמותיו וקשיא לי: תינח הליכה, אבל אם חזר לראש האחר היכי מישתרי, ובמתניתין לא חילק רבן גמליאל בין שהוא מהלך לצד זה בין שהוא מהלך לצד שהספינה מהלכת, וזהו לשון דודי ר' שמעון מפי הרב, לישנא אחרינא: כלומר, כשעוקר את רגלו קודם שיניחנה הספינה מוציאתו מארבע אמות שלו ונכנס לתוך ארבע אמות אחרות על כרחו, והוה ליה כמי שהוציא אוהו נכרי חוץ מארבע אמותיו ונתנהו לתוך ארבע אמות אחרות, שנותנין לו ארבע אמות, וכן לעולם, וזה עיקר.

3. רבנו פרץ על עירובין דף מב/ב

הואיל וספינה נוטלתו מתחילת ד'. פי' בכל פסיעות שהוא הולך הספינה מרחיקו הרבה דהוי לכל פסיעה כהוציא אוהו גוים דיש לו ד' אמות חדשות, ויש מפרשים דה"פ לפי שכשאדם הולך לצד מזרח והספינה לצד מערב הספינה מחזירתו לתוך ד' אמותיו, ולא נהירא דהתינח הליכה כדפירשתי אלא חזרה כגון שהאדם והספינה הכל לצד אחד מאי איכא למימר, לכן נראה כפירוש קמא דפירוש קאמר דהוציא אוהו גוים דוקא דלא הוי אלא כשהוא הולך כמו הספינה דאם היא הולכת למזרח דהוא נמי הולך למזרח, אך הקונטרס פי' לשון אחר דלא קנו ליה ד' אמות כלל לפי שלא עמד פסיעה אחת בתוך ד' אמות ולאותו לשון ניהא בכל ענין וזהו הלשון פירש הקונטרס ראשון לשלשתו, כן פירש הקונטרס:

4. מהר"ם מלובלין מסכת עירובין דף מג עמוד א

ברש"י ד"ה הלכה כר"ג בספינה כעין ספינתו שהיתה מהלכת וכו' ומיהו אפילו בשעמדה וכו'... נמ"מ יש לתמוה למה לא תי' בגמרא כשהקשה מאי בינייהו ומשני איכא בינייהו שנפחתו כו' ולא קאמר נמי איכא בינייהו בעומדת דלרבה שרי ולרבי זירא אסור וי"ל דזהו פשוט לגמרא דודאי לא התיר אלא במהלכת מטעם דהואיל

וספינה נוטלתו ופשיטא דמשכחת שריותא לרבה מה שלא שרי לר' זירא אלא שמהדר למצוא איפכא שריותא
לרבי זירא ואיסורא לרבה ומשני כשנפחתו וכו' וק"ל:

5. ח' הרישב"א [קוק]

מאי בינייהו איכא בינייהו שנפחתו דופני
הספינה. פי, מבעוד יום¹¹¹, דהשתא לא שבת
באור מחיצות, לרבה ליכא לר' זירא איכא. אי
נמי בקופץ מספינה לספינה. פי, ששבת בספינה
אחת, וקפץ אחרי כן לספינה אחרת, ובא להלך
בכלה כשהיא מהלכת, דלרבה אינו יכול להלך
בה, ולר' זירא יכול להלך. ולישנא דקופץ משמע

שקפץ מדעת¹¹², ושמעי' מינה, דכל שנכנס בדיר
וסתר ומקום שמוקף מחיצות, אין הפרש בין
שנכנס לדעת או שלא לדעת לענין שיהא כלה
כד' אמות, וכדפרישית במתני'¹¹³.

בתוס' רבנו פרץ (כ"י). 110 מג, א. 111 כ"כ
בא"י ס"ס קמו בשם רש"י, [וכ"מ מדאמרי' בגמ':
שבת באור מחיצות מבעוד יום], ודייק דאם נפחתו
בשבת מהלך את כולה דהואיל והותרה הותרה. וע"ש
שתמה דלענין מחיצה לא אמרינן הואיל והותרה
הותרה, וכ"כ בהג"א וכ"פ בש"ע סי' תה ס"ז [וע"ש
בביאור הלכה]. וראה ביד דוד שכתב דהוא מחלוקת

הבבלי והירושלמי. 112 במאירי הביא י"מ דמירי
בקפץ באונס, ובפסקי הרי"ז כתב דאיירי שקפץ
לספינה אחרת בומן שעדיין עמד בתחמו. 113 מא,

6. יד בנימין

שם בגמ', איכא בינייהו שנפחתו דופני ספינה,
הרישב"א ז"ל פי מצעו"י, משמע
אבל אם נפחתו צנצנת שפיר מועיל אפי' לרבה
והיינו מטעם הואיל והותרה הותרה. [אכן לשון
השו"ע סי' ת"ה קע"ז ז' הוא "אם נפחתו דופני
הספינה צנצנת" והיינו כמו שהביא צנצנת"ל שם
צנצנת האו"ז והא"ר דהיכי דליחנהו למחיצות לא
אמרי' הואיל והותרה הותרה.]

7. רבנו פרץ על עירובין דף מב/ב

מחיצות להבריה מים עשויות. ואם תאמר והא בכמה דוכתי אשמעינן דספינה אית לה דין רשות היחיד,
ונראה לר"ת מקינן דהכי קאמר להבריה מים עשויות ולא לדירה ואין כאן היקף לדירה ולא הוא היקף חשוב
כד' אמות ואם כן כשהן יתירות מבית סאתים אין מטלטלין בהן אלא ד' אמות לבד:

8. שפת אמת על עירובין דף מג/א

בגמ' להבריה מים עשויות. לכאורה הי' אפשר דדוקא ביותר מב"ס דצריך להיות מוקף לדירה לא חשוב מחיצה.
אבל בפחות מב"ס כיון דמדינא ודאי רה"י היא והזורק מתוכה לרה"ר חייב א"כ גם לטלטל בכולה ליהוי רה"י.
[משא"כ ביותר מב"ס אע"ג דהזורק מרה"ר לתוכו חייב מ"מ כיון דבעינן שיהא מוקף לדירה מהני הסברא דעשויות להבריה מים דלא ליהוי מחיצה לדירה. אבל היכא
דלא בעי' מוקף לדירה למה יהי' אסור לטלטל]. ולתי' א' שבתוס' ד"ה כי פליגי מוכרחין לפרש דהכא איירי גם בפחות מב"ס. אבל לתי' ב' דהוא האמת [כיון דשמואל
הדר בי' לקמן בפ' כל גנות] י"ל כנ"ל דדוקא ביותר מב"ס קאמר טעמא דלהבריה מים כו'. מיהו לפ"ז קשה מאי פריך
הגמ' ממתני' דרצו להחמיר הא מדינא אסור כו'. הלא י"ל דהוי פחות מב"ס ובהא כו"ע מתירין מטעם דשבת
באור מחיצות. [וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה אבל דר"י ורע"ק דאסרו בספינה ג"כ מטעם דלהבריה מים עשויות].

א"כ מוכרח דס"ל לגמ' דגם בפחות מב"ס קאמרו הטעם דלהבריה מים. ואפשר משום דסתם ספינה פחות מב"ס היא לכך הוכרחו בגמ' לפרש כן:

9. תוספות מסכת עירובין דף מג עמוד א

כי פליגי בשעמדה - השתא הדר ביה ממאי דקאמרינן איכא בינייהו שנפחתו דופני הספינה וקופץ השתא לרבה נמי מהלך את כולה דמודה רבה לרבי זירא במהלכת וא"ת דהכא לית ליה לרבה אליבא דשמואל דמחיצות להבריה מים עשויות ובפרק כל גגות (לקמן דף צ.). קאמר שמואל בספינה אין מטלטלין בה אלא בד' אמות משום דמחיצות להבריה מים עשויות וי"ל דהתם ביתירות מבית סאתים ומטעם להבריה מים עשויות לא חשיבא כמוקפת לדירה והכא בפחות מבית סאתים דלא בעינן מוקפת לדירה אי נמי הדר ביה כדאמרינן התם.

10. תוספות מסכת עירובין דף מג עמוד א

הלכה כרבן גמליאל בספינה - פסק רשב"ם דמותר ליכנס בספינה מבע"י בערב שבת אפילו שהספינה הולכת חוץ לתחום בשבת דספינה ממילא אזלא ואיהו לא מידי עביד ובלבד שלא יצא חוץ לספינה והספינה כולה כארבע אמות...

- [עייין ספר קהלות יעקב ס' טז בעמוד 8 לקמן]

11. שו"ע אורח חיים - סימן תה

(ז) מי שהפליגה ספינתו בים, מהלך את כולה הואיל ושבת באויר מחיצות; ואם נפחתו דופני ספינה בשבת, אם היא מהלכת, מהלך את כולה, ואם היא עומדת אינו מהלך בה אלא ד"א: הגה - ואם באמצע יש לו מחיצות עשרה ובראשו אין לו, אזלינן בתר אמצעי, ואפי' אין לו כלל רק יש בו לחקוק עשרה, דאמרינן: חוקקין להשלים, (א"ז):

12. תדושי הר"ן על עירובין דף מג ע/א

בעי רב חנניה יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה. פ"י ונפקא מינה דאי אין תחומין אם היה בבין השמשות למעלה מעשרה ונתרחק משם יותר מאלפים בקפיצה דהיינו למעלה מעשרה וירד למטה מעשרה יש לו שם אלפים אמה לכל רוח כיון שלא קנה שביתה בין השמשות, והיינו דאמרי' בסמוך גבי ההיא דמה אנו לירד אי אמרת בשלמא יש תחומין שפיר אלא אי אמרת אין תחומין כי לא הוה בתוך התחום מאי הוי, כלומ' פשיטא דכיון דלא קנה שביתה במקום אחר דכאן קונה שביתה ויש לו אלפים אמה לכל רוח, דאם איתא דאינו יכול לזוז ממקומו מאי קאמר כי לא הוה בתוך התחום מאי הוי דהא נפקא להו מינה טובא שאם היו בתוך התחום לאחר ירידתן יהא [להם] אלפים אמה לכל רוח ואם הם חוץ לתחום לא יהא להם אלא ארבע אמות, אלא ודאי אי אין תחומין כל שהיה בין השמשות (למטה) [למעלה] מעשרה ונתרחק משם דרך למעלה מעשרה יותר מאלפים וירד למטה מעשרה יש לו משם אלפים אמה לכל רוח:

וכן נמי נפקא מינה אם אין תחומין למעלה מעשרה אע"פ שקנה שביתה בבין השמשות למטה מעשרה אם רצה לילך אחר כך חוץ לתחום למעלה מעשרה הרשות בידו, מיהו אם ירד אחר כך בתוך עשרה כיון שנתרחק ממקום שביתתו יותר מאלפים לא יזוז ממקומו, וראיה לדבר דלקמן (מ"ה ב') גבי גשמים שירדו בי"ט דאמרי' דהרי הן כרגלי כל אדם מפני שלא קנו שביתה ופרכינן וליקנו שביתה באוקינוס, כלו' דכיון דיצאו ממקום שביתתן לא יזיזו ממקומן אע"פ שבאו לכאן דרך למעלה מעשרה, וליכא למימר דבאם תמצא לומר יש תחומין הוא דקא פריך מדפרכינן בתר הכי וליקנו שביתה בעבים שמעת מינה אין תחומין משמע דמעקרא אפי' סבירא לן דאין תחומין פרכינן, דאפי' אין תחומין כל שנתרחק מתחומו וירד למטה מעשרה לא יזוז ממקומו:

13. שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - אורח חיים סימן צב

עוד שאלת בעירובין מ"ג אבעי' אי יש תחומין למעלה מיו"ד או לא כו' והקשית ותפשוט מירידת משה רבינו ע"ה ביוה"כ מן השמים כפרש"י בפ' יתרו ע"פ ויהי ממחרת ע"כ דאין תחומין למעלה מיו"ד. לק"מ דעפ"י הדבור היה שאני כמ"ש בחולין ה' ע"א הכי והקב"ה אמר לו לירד אז ביוה"כ. וגם קבלת התורה לוחות שניות שאני מצוה זו הא ודאי דוחה ל"ת דאיסור תחומין ממש למטה מיו"ד נמי. ועוד הא ודאי מדאורייתא לא מבעי' ליה כלל דתחומין למעלה מיו"ד ליכא מדאורייתא רק מדרבנן מבעיא לן א"כ מביאת אליהו שפיר בעי' הש"ס למיפשט דודאי גם אליהו שומר הוא מצות התורה לא תסור כו' כתיב

ומקיים גם מילי דרבנן עי' ברכות י"ט ע"ב. אבל מירידת משה מן ההר עם הלוחות אז עדיין לא אסרו רבנן תחומים למעלה מיו"ד כנ"ל.

ועוד הא תקשי לך לכ"ע עדיפי הרי הוצאה ודאי דאורייתא הוא אסורה וגם למעלה מיו"ד דהא לא אבעי לן על הוצאה בכה"ג ובהד"ג אמר' רה"י עולה עד לרקיע בשבת דף ז ע"ב ובתוס' שם דף ד' ע"ב דמושיט היינו הוצאה במשכן למעלה מיו"ד היה ואר"א שבת דף צ"ב וצ"ז המוציא משאוי למעלה מיו"ד טפחים חייב שכן משאוי בני קהת כו' וא"כ איך הביא מרע"ה את הלוחות אחרונות ביוה"כ ממעלה למטה היינו מרה"י לרה"ר גם בלא איסור תחומין וצ"ע. אע"כ כמ"ש תחלה דעפ"י הדיבור היה וכנ"ל ועי' רש"י ס"פ תשא בפ' ויהי ברדת משה ובר"פ ויקהל כו' ועי' סוכה דף ה' ע"א.

14. ספר יד בנימין

והנה לדעת הרמז"ם ז"ל בתשובה שהוצא נמי
 במ"מ ובכס"מ שם דאין איסור תחומין
 מן התורה אלא ברה"ר ולא בכרמלית דלא עדיף
 ממעביר ד' אמות דדוקא ברה"ר חייב ולא
 בכרמלית, א"כ ל"ע האיך שייך ספק איסור
 דאורייתא למעלה מעשרה כיון דלמעלה מעשרה
 הו' מקום פטור כדאמר בפ"ק דשבת ולא עדיפא
 מכרמלית והרי מה"ת אין איסור תחומין אלא
 ברה"ר, כחז ע"ז צס' "דברי יחזקאל" סי' ז'
 ענף ד' ס"ק י"ז וז"ל: "ולא תיקשי ע"ד
 הרמז"ם דאיך שייך תחומין למעלה מעשרה
 מדאורייתא כו' הא למעלה מעשרה מקום פטור
 הוא (כמבואר ברפ"ק דשבת), דדוקא לענין
 עקירה והנחה חשיב מקום פטור אבל לענין
 העברה למעלה מ"י ג"כ חשיב רה"ר ומצטרף

והנה לעיקר הצעיה אי יש תחומין למעלה מי'
 נשאר הגמ' בספיקא ונקטי' לקולא וכנפסק
 בשו"ע סי' ת"ד, כיון דתחומין (דאלפיס אמה)
 הוא דרבנן, זולת תחומין י"ב מיל לדעת הר"מ
 ז"ל שהוא דאורייתא נקטי' לחומרא, וכמו שהביא
 בכס"מ פכ"ז מהל' שבת הל' ג' בשם הרמז"ם
 ז"ל בתשובה והוצא נמי ברמ"א שם, ועי' לקמן
 עמו' ב' בגמ'.

והנה בחי' רעק"א לשו"ע שם אחר שמציא
 דברי הרמז"ם ז"ל הנ"ל בתשובה דאין
 תחומין מדאורייתא בכרמלית, סיים דלפי"ז לדין
 דלית לנו רה"ר אין לנו עכשיו כלל תחומין מן
 התורה, והוצא צבה"ל כן גם בשם הגר"ז ז"ל,
 מיהו צבה"ל כ' לפקפק ע"ז וכ' דאדרבה
 מסתימת לשון המחבר שהזכיר רק ימים ונהרות
 ולא נקט נמי כרמלית משמע דוקא ימים ונהרות
 לפי שאינם מקום הילוך כלל, ועי"ש שסיים
 להחמיר אף ברה"ר שלנו.

גם לשיעור ד' אמות וא"כ לענין תחומין דלא
 שייך ענין עקירה והנחה רק כהעברה בלבד
 חשיב משו"ה חייב עכ"ד. הנה מה שנקט הגאון

15. מגדים חדשים

הני שב שמעתא כו' מאן אמרינהו לאו
אליהו אמרינהו כו'. נדבר הקושיא אין
סומכין על אליהו ז"ל נדבר הלכה, הלא תורה לא
בשמים הוא. ידוע מש"כ החתם סופר בשו"ת ח"ו
(סימן נח) יסוד גדול בזה, דיש חילוק בין כשמתגלה
בנשמתו או בגופו, דכשמתגלה בנשמתו כמו ביום
המילה אז אינו מחוייב במלוות, והרי הוא מלאך,
ואף שלומד תורה ומגלה דינים אין לקבוע הלכה
עפ"י דבריו. אבל כשמתגלה ומתראה בעוה"ז
מלוכש בגופו הזך, הרי הוא מגדולי חכמי ישראל
ומשגי יתרון קושיות ואיבעיות ואליו תשמעון כי מי
כמוהו מורה, והי שז שמעתתא אס אמרן אליהו,
על כרחך בלבוש גופו אמרן כדרכו לברר הלכה
ע"ש.

16. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף ג עמוד א

גמרא באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים. שאין נכנסין לחורבה וכו'. נ"ב ק' ע"ד רש"י (שבת ק"ה ע"א) ד"ה
מאי עד שיבא אליהו ויאמר. ופירש"י איסור והיתר אין תלוי בו דלא בשמים הוא ע"ש. ואיך למד הש"ס
דינים אלו מאליהו. ואפשר לומר דאם אליהו אומר דינים מצד הנבואה. אזי שייך לא בשמים היא. ואין
נביא רשאי לחדש דבר. אבל אם אומר מלתא בטעמא מה ששמע מפי חכמים אחרים. אזי שומעין לו כמו
שמצינו (עירובין מ"ב ע"ב) דרצה הש"ס לומר דהנהו שב שמעתתא. אליהו אמרם מה ששמע בבית המדרש ע"ש:

17. מגדים חדשים

הדבר. וע"ע בלשון היערום לבש (דרוש א', בביאור
ברכת חקע) שכתב, דאליהו יבוא לפני משיח, והוא
יסמוך לזקני הדור, וימסור להם תורה שבע"פ
כאשר קיבל מפי אחיה השילוני, כי לא בשמים היא,
אבל הוא יכול למסור תורה שבע"פ כפי קבלתו
ע"ש. ודבריו מתאימים לדברי הישמח משה, דאף

18. דף על הדף עירובין דף מג עמוד א

בגמ': הני שב שמעתא וכו' מאן אמרינהו לאו אליהו וכו' לא דלמא יוסף שידא.

עי' חידושי המאירי (הוצ' מה"ק) שמבאר דהכוונה לשב שמעתא שהוזכרו בריש אלו טריפות. ו'אליהו' הכוונה
לאדם חשוב וכשר וכו', וקרא ודימה חשיבות אדם זה לאליהו מצד עופפותו ושוטו באויר וכו'. דילמא יוסף
שידא אמרינהו פ' ר"ש ז"ל שלא היה משמר שבת כלומר ובעבירה הלך (הבין שאין הכוונה לשד, אלא למחלל
שבת וכינוהו שידא לגנאי), ואיני קורא אותו יוסף מוקיר שבי. והוא דבר נפלא.

וראה בסה"ק פרי צדיק (סוף פ' מקץ) שכתב וז"ל: וכמו שאמרו בספר נצח ישראל על מה שאמרו בעירובין לאו אליהו אמרינהו וכו' דילמא יוסף שידא אמרינהו. שבודאי לא ראו האומר שאז לא נסתפקו בספק זה. רק שהופיעו ההלכות בלב אחד מביהמ"ד ולא ידעו אם מצד הקדושה על יד אליהו בבחי' רוה"ק או מצד יוסף שידא. עיי"ש.

19. ריטב"א על עירובין דף מג/ב

אמרינן לב"ד הגדול אתא. פי' ללשכת הגזית מקום ב"ד הגדול כי שם יגלה בתחלה:

20. מהר"ץ חיות מסכת עירובין דף מג עמוד ב

גמ' אלא אמרינן לבית דין הגדול אתיא. נ"ב מכאן ראייה ברורה לשיטת הרמב"ם פי' המשנה פ"א דסנהדרין דגם בזה"ז יש אפשרות לסמיכה אם יתקבצו כל חכמי ישראל וכו' דאל"כ לא תמצא ב"ד הגדול לפי שיצטרך שיהיה הב"ד סמוך עכ"פ. והקב"ה יעד לנו שישבו ע"ש. ועי' תשובת הרלב"ח ור"י בי רב בקונטרס הסמיכה לרלב"ח מ"ש בזה. עכ"פ כאן אמרינן דאליהו יבא לבית דין הגדול ובריטב"א כאן מפרש שיבא לבית דין הגדול בלשכת הגזית והרי אין לנו עתה ב"ד הגדול. א"ו שעוד קודם ביאת אליהו יש אפשרות לב"ד הגדול כשיטת הרמב"ם ונכון. ועי' כרתי ופלתי סוף קונטרס בית הספק סי' ק"י מ"ש בסוגיא זו:

21. מגדים חדשים

בלשון הריטב"א שכתב, "לבי"ד הגדול אחא, פי' ללשכת הגזית "מקום" בי"ד הגדול כי שם יגלה במחילה". נראה להדיא דר"ל דהמקום גורם שיגלה בלשכת הגזית, ששם הוא "מקום" בי"ד הגדול, אף שבזמן ההוא לא יהיו שם בי"ד הגדול עלמס. וכן הבין בדברי הריטב"א, החת"ס בשו"ת ח"ו (סימן נח בד"ה ועד"ו י"ל) ע"ש. ולפי"ז אין שום ראייה מדברי הריטב"א לחדש הסמיכה לפני ביאת אליהו. וגם ז"ל לפי"ז שאליהו יתגלה מחילה

וראייתי בהגהות מהר"ץ חיות כאן שכתב, דכסוגיא כאן אמרינן דאליהו יבא לבי"ד הגדול, ומפרש הריטב"א שיבא לבי"ד הגדול בלשכת הגזית, והרי אין לנו עתה בי"ד הגדול, אלא ודאי שעוד קודם ביאת אליהו יש אפשרות לבי"ד הגדול, כשיטת הרמב"ם צפיהמ"ש (פ"א דסנהדרין) אם יתקבצו כל חכמי ישראל כו' ע"ש. ולענ"ד המעיין

22. מגדים חדשים

כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני המזרח. פירש"י הטורח של הכנת זרכי שבת. בטור או"ח (סוף ר"ה) כתב שנהגו להזכיר אליהו הנביא צמוז"ש, לפי שאין אליהו בא בע"ש, וכיון שעבר השבת ויכול לבוא, אנו מתפללין שיבא לזכרנו הגאולה. ובמג"א שם ביאר דבערב שבת אין אליהו בא מפני הטורח, ובשבת עלמס אינו יכול לבוא אי יש תחומין למעלה מעשרה ע"ש. וראיתי בלבוש שם שכתב, מקובלין אנו שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי י"ט שלא לחללן ע"ש. וז"ב מש"כ "שלא לחללן". ואפשר דקאי אשבת ויו"ט, שלא יוכלו להכין הסעודה לכבוד שבת ויו"ט.

23. ספר יד בנימין

להקל בתחומין (זולת י"צ מיל דהוי לאורייתא
 לדי הרמז"ס ז"ל). ועל כן (כיון דספק תחומין
 להקל) התיר הרמז"ן ז"ל ליכנס בספינה של
 גוים בשבת וכן לירד ממנה בהגיען ליבשה בשבת
 שהרי לא קנו שבתה צים למעלה מעשרה, ומה
 שנהגים העם כשרוצים ליכנס בספינה בשבת
 שהולכים ומקדשים שם מע"ש כדי שיקנו שם
 שבתה למעלה מי' אינו אלא משום שהם רוצים
 לקנות שבתה למעלה כדי שאם יגיעו למחר
 לנמל שיהיו רשאים ליכנס שם והיו כזני העיר
 דאילו הי' שבתהם צביחם לא היו זוין ממקומן
 מתוך הספינה שהרי חזרו למטה מעשרה והרחיקו
 מתחומן וכדנבאר לעיל.

שם בגמ', האי תנא ספוקי מספקא לי' אי יש
 תחומין למעלה מי' כו' ולחומרא,
 עי' רש"א וריטב"א שכי' דמפסט לשון רש"י
 משמע דגם בתחומין נקטי' לחומרא וכן הביאו
 בשם ר"ח זמ"כ ועזדי' לחומרא הכי והכי.
 אבן דעה הרמז"ן ז"ל דדוקא לגבי מזירות
 נקטי' לחומרא משום דספיקא לאורייתא
 אבל לענין תחומין בשבת שהוא דרננן נקטי'
 לקולא וכ"כ זעה"מ, וכן פסק זשו"ע סי' ת"ד

24. ספר יד בנימין

שם בגמ', אילימא דקאי בחול כיון דחל עלי'
 מזירות היכי אתיא שבתא ומפקעא
 לי', מכאן משמע דביום שבת דוד בא דקאמר
 הכוונה ציום שראוי לצא וכפיר"ת ואף שצמציאות
 לא בא ולכך כל ימות החול חיילא שפיר המזירות
 והיכי אתיא שבתא ומפקעא לי' וכמ"כ בריטב"א
 לעיל עמו' א', אבל לפירש"י ז"ל דביום שבת
 דוד בא ממש קאמר מאי פריך היכי אתיא שבתא
 ומפקעא לי' הרי כיון דחזינן בשבת שבת דוד לא
 בא צימות החול מעיקרא לא חיילא המזירות כלל,
 מיהו רש"י ז"ל כבר נזהר מזה ומפרש דקושית
 הגמ' כיון דחיילא עלי' מזירות על ע"ש קאי
 ועי"ש.

25. ספר בניהו בן יהוידע על עירובין דף מג/ב

ומ"ש הרוצה לידע גובהו של דקל, נראה לי בס"ד על דרך המוסר, כי דקל רמז לצדיק דכתיב [תהלים צ"ב י"ג]
 צדיק כתמר יפרח, והוא דקל המוציא פירות מתוקים והן הן מצות ומעשים טובים, וכל אדם חייב לכבד הצדיקים
 שבדורו כראשונים ז"ל, כמ"ש יפתח בדורו כשמואל בדורו, רצונו לומר יפתח בערך דורו הוא כשמואל, והיינו
 דצריך כל אדם לכבד הצדיקים שבדורו על ידי שיעריך מעשיהם לגבי מעשיו, דאז נחשבים לפי ערכו כערך
 הראשונים הקדמונים, אבל לא יאמר וכי צדיק זה הוא כר' שמעון בן יוחאי או כר' פנחס בן יאיר כדי
 שאכבדהו כבוד גדול, דהאומר כן הוא טועה, יען כי זה הדור אינו כדור ר' שמעון בן יוחאי כדי שתמצא שיהיה
 זה שבדורך כמו ר' שמעון בן יוחאי, דזה הכלל גדולי הדור נערכים לפי ערך אנשי דורם, ולזה אמר ימדוד
 תחלה צלו דהיינו מעשיו וחכמתו, כי התורה והמעשים טובים הם צל האדם שהוא חי בהם, וימדוד אז צל
 קומתו של הדקל שהוא הצדיק שבדורו שתהיה מדידתו בערך מדידת עצמו, ואז ידע כמה הוא גבהו של דקל,
 רצונו לומר כמה גודל מעלתו שראוי לכבדו:

סימן טז

בעניני תחומין

עירובין דמיג ע"א חוס' ד"ה הלכה כר"ג
 בספינה כחצו דפסק רש"ם ז"ל
 דמותר ליכנס בספינה מצטיי אפילו
 שהספינה הולכת חוץ לתחום בשבת דספינה
 ממילא אזלה ואיכו לא מידי עבד כו' ועוד
 פסק [מה"ט דספינה אזלה ממילא] דגם
 בשבת עלמו שרי ליכנס לספינה שתוך חוץ
 לתחום. ובחוס' שלפנינו לא השיגו ארש"ם
 ז"ל על פרט זה שכי דהולכת ממילא ליכא
 על הגדרת איסור חוץ לתחום רק דנו לאסור
 מטעם גזירת שט א"י שחא ינהיג הספינה
 והו"ל כמעבור ד"א צרכמלית עיי"ש אך בסוף
 הדיבור על מה שר"ה רש"ם ז"ל להחיר
 ליכנס בקרון בשבת והנכרי מוליכו חוץ לתחום
 וכו' כחצו החוס' בשם ר"י ז"ל דאפילו
 ליכנס בו צטיי אסור כיון דאפשר לו לירד
 וכו' ומשמע דר"ל דאיכא איסור תחומין
 אפילו צמוצל ממילא ורק בספינה הקילו
 חכמים [עכ"פ לדבר מזהו א"י צהפליג ג'
 ימים לפני השבת] משום דצטיי רוב א"א לו
 ללאת עיי"ש בחוס' ומשמע לכאף שרבינו
 יתחן הזקן ז"ל סובר דגם צמוצל ממילא,
 שייכא איסור תחומין מעיקר הדין [זולת
 בספינה דשרי הוכח דהקילו חכמים בזה]
 ובספר התרומה הלכות שבת סימן רכ"ד
 הביא דברי הרש"ם ז"ל שסובר דמה ש"א
 עיי הספינה חוץ לתחום ליכא איסורא כיון
 דאיכו לאו מידי קעבד ומדמי לה להא
 דשרי צ"ה ליתן לכובס נכרי ועורות לעבדן
 עם חשכה וכחז הסה"ת על זה ואין נראה
 למורי רבינו וכו' ועוד המלאכה [פי בעורות
 לעבדן וכלים לכובס נכרין] הנכרי עושה
 אותה אבל בספינה ישראל עלמו המהלך
 עושה איסור שהלך חוץ לתחום עכ"ל מצוהר
 דסובר שאע"פ שהספינה ממילא אזלה מ"מ
 איכא צהישראל היושב צה איסור חוץ לתחום

[זולת בגומא שהחירו חז"ל כגון בג' ימים
 לפני השבת].
 ונלענ"ד שכי"ה שיטת הרמב"ם ז"ל שהרי
 השיב בתשובה להחיר לכובע
 בספינה בשבת מפני שהנהרות ובימים אינם
 רה"צ רק כרמלית ואין צה מדאורייתא איסור
 תחומין והו"ל ספק דרבנן דשמא אין תחומין
 למעלה מטשרה והוצא תשובה זו צמי"מ פרק
 כ"ז משבת ה"ג והנה לא הזכיר כלל מטעם
 שספינה ממילא אזלה ומשמע צהדיח שאיכו
 היו הימים ונהרות רה"צ היה צה איסור
 תחומין דאורייתא [לשיטתו ד"צ מילין
 דאורייתא] אעפ"י שהוא אינו עושה כל
 מאומה בגופו רק מייא קא ממעו ל"י וזהו
 כשיטת רבינו שצסה"ת דגם כה"ג איכא
 איסור תחומין.

אבל צהרמב"ן ז"ל חידושי עירובין לדף מ"ב
 ד"ה ומעתה כתב צהדיח דכל שהאדם
 עלמו צרגליו אינו הולך ויואל חוץ לתחום
 רק מוצל ממילא עיי הספינה אין צה איסור
 תחומין [והוסיף לחדש עוד דצטיין שכל הג'
 פרסאות יכא מהלך צרגליו ובאם יכא מוצל
 ממילא עד סוף התחום ואת האמה האחרונה
 יעבור צרגליו ג"כ ליכא איסור תחומין עיי"ש
 ויצוהר א"י"ה להלן] גם מדברי הרא"ש ז"ל
 כאן סימן ג' משמע דצטייקר יסוד דברי
 הרש"ם ז"ל דצממילא אזלה ליכא על הגדרת
 היושב צה איסור חוץ לתחום מודה הרא"ש
 ז"ל ולא נחלק עליו אלא מטעמי אחרוני עיי"ש,
 הכלל דאיכא פלוגתא דקמחי אי איכא איסור
 יולא חוץ לתחום צהיושב צמקום אי וכח
 אחר מוליכתו חוץ לתחום וכמשנ"ת.

ונראה דדעת הרש"ם ז"ל ודעמי הוא
 דאיסורי תחומין הוא מסוג איסור
 מלאכה דכמו שאסרה תורה מלאכה הולאה
 מרשות לרשות ה"ג אסרה תורה מלאכה
 הולאה עלמו חוץ לתחום של צציתתו ולפי
 זה פשיטא דהיכא צממילא הוא מוצל חוץ
 לתחום עיי הספינה ההולכת דאין כאן

מלאכה מצדו כלל דכא איכו לאו מידי עבד,
 אבל דעת רבו של סה"ת ודעמי נראה
 דתחומין לאו מכה לתא דמלאכה אסרה
 תורה אלא משום דמלוה להיות צמקום
 צציתתו כדכתיב שבו איש תחתיו אל ילא
 וכו' שזכו מכלל עונג שבת או מכלל צבד
 השבת או מכלל מנוחה השבת ועכ"פ האיסור
 ללאת חוץ לתחום יסודו מכה רלון התורה
 שיהא צמקום צציתתו דלפי זה פשיטא שגם
 כשהוא מוצל ממילא חוץ לתחום כל שהוא
 מוצל לדעתו ולרלנו עבד איסורא שהרי
 עכ"פ אינו מקיים שבו איש תחתיו, וכמו
 שהמניח את עלמו שיוציאוהו מן הסוכה
 דודאי עבירה היא צידו שצבעל מלאת סוכה
 דרמיא עלי, ואפ"י אה"ל דיליאה חוץ לתחום
 אזכרת איסורא הוא ולא צגדר מצעל מלוה,
 מ"מ אי אינו מכה לתא דמלאכה רק איסורא
 צעלמא יל"פ צפשיטות שמוצהר הוא שלא
 ישתנה מושבו. ממקום צציתתו וכל שמניח
 עלמו שיוציאוהו חוץ לתחום עבירה היא
 צידו מה שגופו מולא מכלל תחומו וכהא
 דאסרה תורה לכהן וזכיר את הטומאה
 ומצוהר צגמרא חיר דף מ"ג דכשנכנס
 צציה"ק צצידה תיבה ומגדל וצא צצירו ופרע
 עליו את המעויבה איכו הוא דעבד איסורא
 אע"פ שהטומאה צאה עיי צצירו הפותח
 את המגדל מ"מ הוא מוצהר שלא להיות
 נעמא [ועיין מל"מ פ"ג מציהת מקדש אי
 איכא נמי צה מלקות מטעם שהתחלה צאה
 עיי מעשיו ואכמ"ל] וה"ג דכוותה הוא
 מוצהר שלא ישתנה תחום מושבו ממקום
 צציתתו. ולפ"ז שפיר יש איסורא גבי אפילו
 כשהוא חוץ לתחום עיי ספינה וכמשנ"ת.

צ הרמב"ן ז"ל כתב שם דגם להסוברים
 ד"צ מיל מדאורייתא, אינו
 אסור אלא א"י הלך צעלמו כל ה"צ מיל
 שזה גדר מלאכתו כעין מלאכה מעבד ד'
 אמות צרה"ר שאינו חייב א"י העבד כל
 הדי"א, וכשספינה הוציאוהו י"צ מילין אינו

גדול מזה לכל ישראל משמחת אליהו שיבא לגואלם, ובודאי לא גרע עונג זה מעונג תענית חלום, וצ"ל דהכונה שאם זמנו לבוא בערב שבת יקדים לבוא ביום שלפניו כדי שלא יתבטלו מהכנת שבת, ובעירובין מ"ד איתא, דגם בשבת אינו בא, אם יש תחומין למעלה מעשרה, וקשה, דבודאי כאשר יבא אליהו ימצא הרבה שבוים בידי עכו"ם, אשר בבואו ינצלו ממות, ולמה לא יהא מותר לבוא בשבת משום פיקו"נ:

8. ספר טורי אבן על מסכת ראש השנה - דף יא/ב

בתשרי עתידים ליגאל אתיא שופר שופר. ולר"י בניסן עתידין ליגאל ונ"ל מליל שמורים כדמסיק. וק"ל הא תניא בפ"ד דעירובין (דף מ"ג) הריני נזיר ביום שבן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות וי"ט דאין (ב"ד) [אליהו] בא בע"ש ועי"ט כדמפרש התם ואסור לשתות יין בימי החול, והשתא אמאי אסור לשתות כל ימות החול אי לר"א לא יהי' אסור אלא בתשרי ולר"י בניסן לחוד.

9. סדר תפלה - סדר שלש עשרה עיקרים

יב - אני מאמין באמונה שלמה. בביאת המשיח. ואף על פי שיתמהמה. עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא:

10. ספר טורי אבן על מסכת ראש השנה - דף יא/ב

ומסתבר לי בהא מילתא דב' מיני קיצין איכא לביאת בן דוד כדאמר בפ' חלק (דף צ"ח ע"א) ריב"ל רמי כתיב בעתו וכתוב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתו והאי דשמעתין מיירי מבעתו ובדלא זכו דלמר עתו בתשרי ולמר בניסן, אבל בקץ דאחישנה ובדוכו אין זמן קבוע לדבר אלא כל יומא זימני' הוא... והוא אמר התם דה"ט דמותר לשתות יין בשבתות וי"ט משום דכתיב הנני שולח לכם את אלי' הנביא לפני בא יום ה' דהיינו יום א' לפני ביאת ב"ד יבא אלי' לבשר וכבר מובטח להם לישראל שאין אלי' בא לא בע"ש ולא בעי"ט מפני הטורח, וא"כ א"א לב"ד לבא בא' בתשרי וט"ו בניסן שהן י"ט. וי"ל דהיינו דווקא בקץ דאחישנה ובדוכו אבל בדלא זכו ובקץ דבעתו אפי' בעי"ט נמי בא אלי' ולא חייש לטורח דכיון דעתו הוא א"א להעביר מועד הקץ דהא מה"ט אפילו בדלא זכו אתי שלא להעביר המועד. מ"מ תיקשי האי דפ"ד דעירובין דקא פסיק ותני מותר לשתות יין בי"ט דאפילו י"ט של ר"ה ושל פסח לילה ראשונה במשמע ואמאי מותר דילמא עתו הוא ואפשר לאלי' לבא בעי"ט מיהו לר"י י"ל כיון דנ"ל מליל שמורים אין ב"ד בא בעתו אלא בלילה והא דפסיק ותני דמותר לשתות בי"ט דאפי' א' של פסח במשמע בנדר בו בעצמו של יום ולא בלילה דמשום עתו לא חיישינן דאין עתו אלא בלילה והא כבר עבר לילה וב"ד לא בא ואי משום אחישנה ושמא יבא ב"ד עוד היום קודם לילה הא לא אפשר ביאת אלי' בעי"ט בקץ דאחישנה...

11. שפת אמת על ראש השנה דף יא/ב

בגמ' בתשרי עתידין ליגאל. בס' טו"א מפלפל בכאן בסוגיא דעירובין הנודר מיין ביום שבן דוד בא ע"ש שהאריך למעניתו בדברים שאינם נראים דמילתא דפשיטא הוא דבאמת בן דוד לחוד וגאולה לחוד. שהרי מרע"ה בא למצרים קודם הגאולה וכמו כן יוכל להיות בגאולה העתידה וכן מבואר במדרשים מה גואל ראשון נגלה ונכסה כו' כך גואל אחרון כו'. וממילא גם הא דאמרינן זכו אחישנה והיום אם בקולי כו' הכל היא על ביאת הגואל אבל הגאולה יהי' למר בניסן ולמר בתשרי כמ"ש:

12. מדרש רבה רות פרשה ה פסקה ו

ר' ברכיה בשם ר' לוי כגואל הראשון כך גואל האחרון מה הגואל הראשון נגלה וחזר ונכסה מהן וכמה נכסה מהן שלשה חדשים שנאמר ויפגעו את משה ואת אהרן את גואל אחרון נגלה להם וחזר ונכסה מהם וכמה נכסה מהם ר' תנחומא בשם רבנן ארבעין וחמשה יום הה"ד (דניאל י"ב) ומעת הוסר התמיד וגו' וכתוב (שם) אשרי המחכה ויגיע וגו' אילין יתיריא מה אינון ר' יצחק בן קצרתה משום ר' יונה אלו ארבעים וחמשה ימים שישראל קוטפים מלוח ואוכלים...

13. שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סימן צח

ביאור הסוגיא אי תחומין למעלה מיו"ד (עירובין דף מ"ג) ...ת"ש דהני שב שמעתתא וכו' פשיטא לחכמז"ל דאין אלי' יכול לבוא אלא מחוץ לתחום והמובן הפשוט משמים וארץ ת"ק שנה וכ"כ להדי' פר"מ א"ח סי' רצ"ה

במג"א ע"ש ואע"ג דאמר' בסוכה ה' ע"א מעולם לא ירדה שכינה למטה מיו"ד טפחים סמוך לארץ כ"א בין כנפי הכרובים שהוא למעלה מיו"ד טפחים ומעולם לא עלה משה ואלי' למעלה מיו"ד ר"ל שעלו לרקיע העליונה שמי שמים ושם נשאר באויר למטה מיו"ד טפחים של אותן השמים באופן שהחלל שבין יו"ד טפחים הסמוכין לארץ ובין יו"ד טפחים שסמוכים לרקיע אותו חלל ראוי' לירידת השכינה ולעליית משה ואלי' ולעולם אליהו הוא למעלה רחוק ת"ק שנה מהארץ וחשב הגאון פרמ"ג שזהו התחום דאיירי' הכי וזה צ"ע דהרי כתב תוס' לקמן מ"ה ע"ב ד"ה לימא וכו' דלא שייך שביתה ותחומין מלמעלה למטה ותו דהרי נהגו עלמא במילה לאמור זה כסא של אלי' זכור לטוב וגם מתפללים המוהלים שיעמוד אלי' על ימינם לסמכם וזה אומר' אותו אפי' בשבת ולשמעת' הרי א"א לבוא בשבת משום ספק תחומין למעלה מיו"ד ובטש"ע או"ח דמשו"ה מזכיר פיוטי' שיש בהם אלי' במוצאי שבת משום שלא ה' אפשר לו לבוא לא בע"ש ולא בשבת מפני תחומין וגם בפרמ"ג הנ"ל תמה גם במיו"ט לימא מהאי טעמא ע"ש ותיקשי לכ"ע ממנהגינו בברית מילה בשבת וי"ט.

אבל האמת יורה דרכו כי מעולם לא עלה אלי' בגופו למעלה מיו"ד טפחים אך נפרדה נשמתו מגופו שם והנשמה עולה ומשמש למעלה בין מלאכי שרת וגופו נתדקדק ושורה בג"ע התחתון בעוה"ז וביום הבשורה במהרה בימינו תתלבש נשמתו בגוף הקדוש הלז ואז הוא ככל אדם מחכמי ונביאי ישראל והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני או ממרע"ה אם הוא פנחס והוא יסמוך את חכמי ישראל ואז יש לו דין ככל בני ישראל וכן בכל פעם שמתגלה ומתראה בעוה"ז מלוּבש בגופו הזך אך כשמתגלה בנשמתו כמו ביום המילה אז איננו מחויב במצות במתים חפשי כתיב ועוד שיורד ממטה למעלה לא שייך שם תחומין וכשמתגלה על אופן זה הרי הוא מלאך אעפ"י שלומד תורה ומגלה דינים אין לקבוע הלכה עפ"י דבריו דה"ל רק כמו חלום ורוח נבואה ואין משגיח' בבת קול אך כשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי חכמי ישראל ותשבי יתרץ קו' ואיבעי' ואיליו תשמעון כי מי כמוהו מורה וכשראוהו רבב"ח בבית הקברות של גוים וא"ל לאו כהן מר אז נתגלה בלבוש גופו דאנשמה בלא גוף לא שייך לשאול לא כהן מר והני שב שמעתתא אם אמרו אלי' ע"כ בלבוש גופו אומרן כדרכו לברר הלכה וא"כ בא מג"ע התחתון ע"פ שטח הקרקע לא מלמעלה למטה ושפיר היא מוכרח דאין תחומין ובא בקפיצה ושמור זה...

הרני נזיר ביום שכן דוד בא בו משמע דבן דוד בא מחוץ לתחום ואי יש תחומין למעלה א"א לבא בשבת וי"ט והקשה בטורי אבן למס' ר"ה דף י"א לר"י בניסן עתידין לגאול דכתיב ליל שמורים ולר"א בתשרי מגז"ש שופר שופר ביום ההוא יתקע בשופר גדול ע"ש משמע ביי"ט עצמו בליל שמורים למר ובר"ה למר וקשה אי יש תחומין למעלה מיו"ד איך אפשר ובאמת לר' יהושע אין הכרח שיבא הגואל בליל שמורים כמו דלא אתי מרע"ה בליל שמורים אלא היתה גמר נקמת מכות בכורות וכן איתא במדרש לע"ל תהי' מלחמת ומפלת עמלק בליל שמורים אבל ביאת משיח כבר קדמה אבל לר"א גז"ש דשופר וכתוב ובאו האובדים משמע בודאי ביום תקיעת שופר שהוא ר"ה יהי' זה קשה בודאי ואפי' לפמ"ש לעיל דאפשר לבא ביי"ט על מי גיחון שבירושלים דמן התורה אין איסור בנין ביו"ט למאן דאית לי' מתוך מ"מ הכא לר"א קיימינן דשמותי מתלמידי שמאי דלית לי' מתוך וגם הא דמגבן ע"ש בתוס' שבת צ"ה ע"א הנ"ל קשה כנ"ל. והנה בהא דביאת בן דוד צריך אני להציע הצעה א' והוא כמו שהי' משרע"ה שהי' הגואל הראשון נזדקין שמנים שנה ולא ידע ולא הרגיש בעצמו שהוא יהי' גואל ישראל ואפי' כשאמר לו הקב"ה לך כי אשלחך אל פרעה מ"מ סירב ולא רצה לקבל על עצמו כן יהי' אי"ה הגואל האחרון ומיום שחרב בהמ"ק מיד נולד א' הראוי' בצדקתו להיות גואל ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו ואז יערה עליו רוחו של משיח הטמון וגנוז למעלה עד בוא וכאשר מצינו בשאול אחר שנמשח באה עליו רוח ממשלה ורוח הקודש אשר מלפנים לא הרגיש בעצמו כן הי' בגואל הראשון וכן יהי' בגואל האחרון והצדיק הזה בעצמו אינו יודע ובעונותינו כי רבו כבר כמה וכמה מתו ולא זכינו שיערה עליהם רוחו של משיח גם כי הם ראוי' לכך אבל הדור לא הי' ראוי' אולם כשיגיע אי"ה יגלה אליו ה' כמו למשה בסנה וישלחו או לישראל לבד או למלך א' כמו לפרעה לומר שלח עמי.

ולפי הוצעה זו קשה מאי פסקא דש"ס דבן דוד יבא מחוץ לתחום דלמא יתגלה באותה העיר שהב"ד או המלך דר שם ולא ילך חוץ לתחום כלל אבל באמת אין הדעת הנודר בנזיר אביאת בן דוד לבדו אלא איום פרסומו כמ"ש מהרש"א אמשיח בן יוסף וזה יהי' לכאורה שיקבץ כל נדחי ישראל או לכל הפחות כל זקני ישראל ברגע א' ממקומם למקום נועד כמו שעשה מרע"ה במצרי' וזה א"א בלי שיקבצו ממקומם מרחוק ובשבת אי אפשר אלא ע"י קפיצה ולא קאי השקלי' וטרי' על ביאת ב"ד עצמו אלא על קיבוץ פזורי ישראל שע"ז יתפרסם ביאתו לכל עולם ולזה כיוון הנודר כנלע"ד ...